

načela zapisali predvsem tehnične vidike stanovanjske problematike. "Če bi sestavljavci zakona pri pisanju predlogov upoštevali stanovanjsko vprašanje v vseh njegovih dimenzijah, bi v politiko vključili vprašanje potreb, ki jih človek zadovoljuje z rešenim stanovanjskim vprašanjem. Sem pa ne sodijo zgolj varne zgradbe, pač pa tudi psihosocialne potrebe ljudi." (str. 98) Stanovanje je tako razumljeno zgolj kot prostor za življenje, ne pa tudi kot dom, kar vključuje vprašanja kakovosti nastanitve ter občutke varnosti in zasebnosti. Podobno kot druge avtorice prispevkov v zborniku tudi Boškicéva ugotavlja, da je bil sam proces pripravljanja zakona premalo dialoški.

Labirinti skrbi so v kontekstu reduciranja socialnih pravic, krčenja dometa socialne države in zaradi dejstva, da skrb danes pogosto nadomešča slepa tržna logika, pomemben instrument za razmislek snovalcem politik in tistim, ki te politike analizirajo in predlagajo izboljšave. Skrb je namreč v politikah pogosto le implicitno prisotna, kot samoumevni koncept, ki ne potrebuje dodatnega razmisleka ali posebnih poudarkov. Analize avtoric jasno kažejo, kako samoumevnost povzroča tudi odsotnost skrbstvenih praks, kako so te pogosto lahko pripisane le enemu spolu in kako je skrb pogosto reducirana le na enosmerni odnos, kar prejemnike skrbi avtomatično postavlja v pozicijo odvisnosti. To predočenje pa je tudi glavna odlika knjige, saj pokaže nujnost analize politik (tudi) skozi prizmo etike skrbi. Slednjega bi bile potrebne še marsikateré politike in še zdaleč ne samo področja politik, ki so v knjigi analizirana.

Marjan HOČEVAR

Franc Trček

Problem informacijske (ne)dostopnosti

Zbirka Kiber, FDV, Ljubljana 2003, str. 190, 4.900,00 SIT (ISBN: 961-235-109-0)

To, kar dodobra in naraščajoče razvema negativna čustva bralca virtualno kibernetških knjižnih novosti, je pogosto njihova efemernost in "kratkotrajni rok uporabno-

sti". Pri tem pa je značilno, da močna kritika, zlasti klasičnih socioloških konceptualistov, ki najstniški kibernetški sociologiji očitajo kronično pomanjkanje znanstvene rigoroznosti, ne prispeva prav veliko k "medgeneracijskemu" dialogu med sociologi. Marsikdaj je, zlasti s strani uveljavljenih socioloških generalistov, slišati, da ne gre za resno branje. Digitalna ločnica je, ironično, močno zarezala torej tudi v družboslovno srenjo. V tem okviru ni težko soglašati z britanskim sociologom Johnom Urryjem, ki na več mestih opozarja na umanjkané časovno-prostorske recepcije v (tudi velikih) socioloških teorijah že v preteklosti. Sedaj, ko s pojavi časovno-prostorske relativizacije teritorialno obravnavanje družb izgublja tla pod nogami, je to umanjkanje več kot očitno. Konceptualizacija celotnega spektra družbenega strukturiranja in delovanja preprosto uhaja čez meje "običajnih" oblik družbene organiziranosti. Stare in nove epistemologije se mukoma sporazumevajo ali pa se predstavniki obeh celo medsebojno obtožujejo.

Avtor dela *Problem informacijske (ne)dostopnosti* se dobro zaveda pasti efemernosti sociološko-kibernetških besedil. In res je zbral vse moči, da bi se tem pastem izognil. Rdeča nit njegovega pisanja ni zgolj inventarizacija fenomenov virtualizacije, temveč bolj njihovo umeščanje v celovitejšo pojasnjevalno shemo dolgoročnejših družbenih trendov integracije in individualizacije. Tudi prizadevanje za ohranjanje prehodnosti mostov, na eni strani med "fizično" in "virtualno" sociologijo in na drugi strani med stratifikacijsko in življenskiostilsko obravnavo razporejanja družbene moči, je več kot očitno. Avtorjeva osrednja trditev namreč je, da silovito krepitev prisotnosti novih tehnologij ne pomeni nujno premočrtno in nediskriminatorno povečevanje informacijske dostopnosti. Družbena konstrukcija tehnologij povzroča nova razmerja družbene moči in s tem nove oblike neenakosti. Tudi sam dostop do novih tehnologij in do kibernetškega prostora sam po sebi še ni emancipatoren. Virtualne skupnosti kot sodobne prototipične oblike informatične družbenosti so, podobno kot klasične, podvržene mistifikacijam interakcijske avtentič-

nosti. Podrobna obravnava oblik, tipov in načinov komunitarnosti znotraj kibernetnega prostora pokaže, kot trdi avtor, da gre z vidika dosledne sociološke obravnave za specifične omrežne interesne skupine, ki pa jih udeleženci opredelijo po svoje. Na splošni ravni gre za družbeno konstrukcijo pomenov, ki jih različni akterji pripisujejo tehnologijam. Podobno je s krepitvijo avtonomije posameznika, ki se načeloma uveljavlja znotraj kibernetnega prostora. Nove tehnologije avtonomizacijo gotovo bolje omogočajo, vendar pa je vprašanje komu in kako je dostopna.

V poglavju o informatični logiki družbenega razvoja se avtor nasloni na Manuela Castellsa in Zdravka Mlinarja. Sooči njuno obravnavo dialektičnih procesov integracije (globalizacije) in diferenciacije (individualizacije). Konceptualni omrežni realizem prvega in optimistični developmentalizem drugega opredeli kot smiselna dolgoročna pojasnjevalna modela družbenosti v novih informatičnih razmerah. Ob tem pa izraža določeno zadržanost do obeh, ker ne ponujata kompleksnega odgovora na vprašanja o novih distribucijah družbene moči, ki jih ustvarjajo informacijske tehnologije in s tem neizogibno zmanjšujejo globalizacijski kot tudi individualizacijski domet horizontalizacije družbenosti. Problematično "hitrost osvoboditve" avtor podkrepi s izčrpnim in kritičnim prikazom dromologije Paula Virilia. Kljub pretiranemu dramaturgiranju "terorja hitrosti", Virilio nakazuje osnovni problem informacijske očaranosti: navidezno svobodo posameznika in napredek vseh.

V drugem, izraziteje izvornem, delu knjige se avtor posveča problemom dostopnosti akterjev v kibernetnem prostoru in (ne)hierarhijam družbenih praks v različnih sferah kibernetnega prostora. Predstavljen je dopadljiv, logično zaokrožen, berljiv in z empirično evidenco podprt idealnotipski koncept štirih sfer: tehnosfere, politosfere, sociosfere in infosfere in nato vsako od njih obravnava v kontekstu ključnih razvojnih dilem. Prvi dve sferi se nanašata na lastnosti sistema, drugi dve pa na lastnosti posameznikov in kolektivnih akterjev. Za tehnosfero je odločilna problematika informacijske oz.

tehnološke infrastrukture, zlasti njene uporabe, nadzora, razvoja in posledično distribucije dostopnosti. Za politosfero je odločilen odnos med različnimi oblikami nadzora in svobode, ki je pogojen z (a)simetrijo družbene moči. Pri sociosferi izstopa pomen informacijske kompetentnosti in v ožjem smislu, informacijske pismenosti med družbenimi akterji v določenem okolju. Infosfera zajema vprašanja inovativnosti v kibernetnem prostoru, kjer se odpirajo možnosti individualne in družbene kreativnosti.

Bralec v prvem delu knjige, v poglavjih o temeljnih virih nastajanja sociologije kibernetnih prostorov in umeščanja problematike informacijske (ne)dostopnosti vanjo, lahko zazna določeno nelagodje, saj ob avtorjevem kritičnem povzemanju ter analiziranju virov ni jasno razvidna njegova lastna konceptualna drža. V drugem delu knjige, zlasti v četrtem poglavju, kjer informatično strukturo in delovanje sistematično pojasnjuje z zasnovo štirih družbenih sfer pa je povsem očitno, da je avtorjeva drža prepričljivo trdna. Kibernetni prostor ni imanentno niti tehnologija svobode niti tehnologija nadzora. Vsakokratna in konkretna (a)simetrija družbene moči pojasni, kako, kje, za koga in zakaj so lahko kibernetne prakse osvobajajoče ali panoptične. V tem kontekstu je za avtorja na eni strani vsaka oblika tehnološkega determinizma utopična. Prav tako pa so na drugi strani iskanja osvobajajočih praks uporabnikov znotraj kibernetnega prostora nujne kot mehanizem družbene kontrole. Informatična družba ne reši problema modernističnega strukturiranja družbene neenakosti, omogoča pa nove oblike delovanja akterjev, ki ta problem lahko omili.

V poplavi kibernetnih razprav, kjer prevladuje futuristična dramaturgija, je delo Franca Trčka pravo olajšanje, saj kaže, da konstrukcija vsakdanjosti ostaja družbena. Knjiga je zato primerno branje tako za kibernetne specialiste kot za tiste, ki želijo uravnotežen vpogled v lokalno/globalno razvojno dinamiko sodobnih družb.